

Zmiany w nadzorze pedagogicznym w nowym roku szkolnym

Sposób sprawowania nadzoru pedagogicznego w Polsce został istotnie zmieniony Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. 2009 nr 168, poz. 1324). Zasadniczą zmianą było ustalenie trzech funkcji nadzoru pedagogicznego: kontroli przestrzegania prawa, wspomaganie pracy szkół/placówek oraz nauczycieli oraz ewaluacji działalności edukacyjnej szkół i placówek. W maju tego roku ukazało się długo oczekiwane Rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. 2013 nr 0, poz. 560).

Jak podkreśla Grzegorz Mazurkiewicz, aby uczenie się uczniów w szkole było przydatne i skuteczne, konieczne było przeformułowanie zadań i sposobów działań instytucji edukacyjnych. Jednym z pierwszych działań dających szkołom szansę na poradzenie sobie z wyzwaniami stojącymi przed nimi i społeczeństwami jest podjęcie próby uporządkowania „na nowo” priorytetów i celów szkoły, zarówno w zakresie treści (czyli tego, z czym są związane), jak i pod względem ich znaczenia dla procesu uczenia się (czyli podjęcie decyzji, które z nich są najważniejsze). W jego opinii wprowadzenie ewaluacji w sprawowanie nadzoru pedagogicznego i powstały w ten sposób system ewaluacji oświaty dają szansę na zmianę w myśleniu o jakości pracy szkoły (Mazurkiewicz, 2011a).

Priorytety i cele współczesnej szkoły zostały przedstawione w zestawie wymagań państwa wobec szkół i placówek oświatowych (MEN, 2009). Należy przy tym pamiętać, że „Najtrudniejsze w odpowiednim projektowaniu systemów edukacyjnych jest właś-

nie to, że często nie zdajemy sobie sprawy z tego, jak bardzo zmienia się świat, a jeśli już coś podejrzewamy, to nie potrafimy sobie wyobrazić kierunku, w jakim te zmiany prowadzą. Liczba dostępnych informacji podwaja się co roku. Wiele z nich bardzo szybko przestaje być aktualnych. To, czego studenci uczą się na pierwszym roku, może się okazać nieprzydatne już na ostatnim roku studiów. Świadomość nieustannej i nieprzewidywalnej zmiany powinna determinować nasze myślenie o świecie i edukacji” (Mazurkiewicz, 2011a).

Po zebraniu doświadczeń z dwuletniego stosowania przepisów o nadzorze pedagogicznym przyszedł czas na ich nowelizację.

Na czym polegają najważniejsze zmiany? Modyfikacja wymagań dotyczących działalności szkół/placówek

Zmniejszyła się liczba wymagań w zakresie ewaluacji dla poszczególnych typów szkół i rodzajów placówek:

- 12 wymagań wobec przedszkoli;
- 12 wymagań wobec szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, szkół artystycznych, placówek kształcenia ustawicznego, placówek kształcenia praktycznego oraz ośrodków kształcenia i doskonalenia zawodowego;
- 5 wymagań wobec placówek oświatowo-wychowawczych i placówek artystycznych;
- 8 wymagań wobec placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych i bibliotek pedagogicznych;
- 6 wymagań wobec specjalnych ośrodków wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania;
- 11 wymagań wobec młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, ośrodków umożliwiających dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym ▶

5-latek w szkolnej zerówce – co mogę zrobić z tych deseczek

- ▶ w stopniu głębokim, a także dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi, realizację odpowiednio obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.

W dotychczasowym rozporządzeniu dotyczącym nadzoru pedagogicznego wymagania były pogrupowane w czterech obszarach: efekty działalności szkół/placówek, procesy w nich zachodzące, współpraca ze środowiskiem lokalnym, zarządzanie szkołą/placówką. Obecnie zrezygnowano z grupowania. Pozwoli to na prowadzenie ewaluacji problemowych w odniesieniu do wymagań pogrupowanych w sposób umożliwiający badanie określonych zagadnień. Dzięki temu będzie można poznać bardziej precyzyjny obraz szkoły w zakresie, który jest przedmiotem ewaluacji.

Rezygnacja z grupowania wymagań obszarami spowodowała konieczność wskazania wymagań, w przypadku których ustalenie poziomu E skutkuje:

- poleceniem dyrektorowi szkoły publicznej opracowania programu i harmonogramu poprawy efektywności kształcenia lub wychowania;
- wydaniem szkole niepublicznej polecenia, zgodnie z art. 83 ust. 1 pkt 3 UoSO.

Wymagania te, w odniesieniu do poszczególnych typów szkół i rodzajów placówek, wymienione zostały w §10 ust. 1 rozporządzenia (MEN, 2013). Ważne jest przy tym, że zwiększyła się liczba wymagań, których niespełnienie skutkuje podjęciem wymienionych wyżej działań.

W przypadku szkoły/placówki, w której ustalono poziom E spełniania powyższych wymagań, organ sprawujący nadzór pedagogiczny, w terminie trzech lat od dnia przekazania dyrektorowi szkoły/placówki raportu, przeprowadza w niej ewaluację.

Ustalenie poziomu E dla pozostałych wymagań będzie skutkowało koniecznością wdrożenia działań mających na celu poprawę stanu spełniania danego wymagania.

Działania podejmowane w procesie ewaluacji zewnętrznej

Wprowadzono przepis określający działania, które może podejmować zespół lub osoba wyznaczone do przeprowadzenia ewaluacji zewnętrznej w szkole/placówce, tj.:

- uzgodnienie z dyrektorem szkoły lub placówki przebiegu ewaluacji i podejmowanych w jej ramach czynności,
- uzyskanie od dyrektora informacji o pracy szkoły lub placówki,
- dokumentowanie czynności ewaluacji.

Terminy i procedury

Organ sprawujący nadzór pedagogiczny zawiadamia dyrektora szkoły lub placówki oraz organ prowadzący szkołę lub placówkę o zamiarze przeprowadzenia planowej ewaluacji zewnętrznej i jej zakresie – w terminie 30 dni przed planowanym rozpoczęciem ewaluacji. W znowelizowanym rozporządzeniu doprecyzowano, że w przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających rozpoczęcie planowej ewaluacji zewnętrznej w terminie wynikającym z zawiadomienia, ewaluacja będzie mogła rozpocząć się w terminie późniejszym, jednak nie później niż w ciągu 14 dni od dnia upływu tego terminu, po uprzednim zawiadomieniu o zmianie terminu dyrektora szkoły/placówki oraz organu ją prowadzącego.

Zmianie uległy też przepisy określające czas, w jakim mogą być przeprowadzone czynności ewaluacji zewnętrznej – nie powinny one trwać dłużej niż pięć dni roboczych w ciągu kolejnych dwóch tygodni. Jeżeli natomiast, ze względu na organizację pracy szkoły/placówki, nie jest możliwe ich przeprowadzenie w ciągu pięciu dni, czynności te przeprowadza się w terminie pięciu dni roboczych w ciągu kolejnych trzech tygodni.

Z punktu widzenia wizytatorów ds. ewaluacji ważną zmianą jest wydłużenie terminu na sporządzenie raportu z ewaluacji: ▶

5-latek w szkolnej zerówce – malowanie farbami jest super

5-latek w szkolnej zerówce – wykonujemy maski

- całościowej – do 25 dni roboczych;
- problemowej – do 20 dni roboczych, liczonych od dnia rozpoczęcia w szkole/placówce czynności ewaluacji zewnętrznej.

Dotychczasowe przepisy nie wskazywały, komu należy przedstawić wyniki i wnioski z ewaluacji w szkołach, w których nie działa rada pedagogiczna. Według nowych zasad, w przypadku szkoły, w której nie tworzy się rady pedagogicznej, zakres i harmonogram ewaluacji zewnętrznej oraz wyniki i wnioski będą przedstawiane na zebraniu z udziałem dyrektora, nauczycieli i osób niebędących nauczycielami, którzy realizują zadania statutowe szkoły/placówki (adekwatnie, w przypadku przedstawiania przez dyrektora szkoły/placówki planu nadzoru pedagogicznego oraz wyników i wniosków z jego sprawowania).

Doprecyzowano też, że za dzień zakończenia ewaluacji zewnętrznej uważa się dzień przekazania przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny raportu dyrektorowi szkoły/placówki, w której przeprowadzono ewaluację zewnętrzną oraz organowi prowadzącemu ją. Dodano, że w terminie trzech dni roboczych od dnia otrzymania raportu dyrektor szkoły lub placówki informuje radę rodziców, samorząd uczniowski i radę szkoły (jeżeli rada taka została utworzona) o zakoń-

czeniu ewaluacji zewnętrznej oraz możliwości zapoznania się z raportem.

Zakres ewaluacji wewnętrznej – to, co jest ważne w danej szkole

Dotychczasowe doświadczenia wyraźnie wskazują, że aby przeprowadzana w szkole/placówce ewaluacja wewnętrzna służyła jej rozwojowi, musi być prowadzona w odniesieniu do kwestii ważnych dla szkoły. Mając to na względzie, obecna treść rozporządzenia wskazuje, że ewaluację wewnętrzną przeprowadza się w odniesieniu do zagadnień uznanych w szkole lub placówce za istotne w jej działalności.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że w obecnym brzmieniu rozporządzenia nie ma wymogu wzięcia pod uwagę wyników ewaluacji wewnętrznej podczas prowadzenia w szkole/placówce ewaluacji zewnętrznej.

Rozszerzenie zakresu danych w planie nadzoru pedagogicznego

Plan nadzoru pedagogicznego, opracowywany przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny na każdy rok szkolny, będzie zawierał:

- liczbę ewaluacji całościowych i problemowych oraz zakres ewaluacji problemowych, planowanych w poszczególnych typach szkół i rodzajach placówek oraz

- liczbę i tematykę kontroli planowanych w poszczególnych typach szkół i rodzajach placówek.

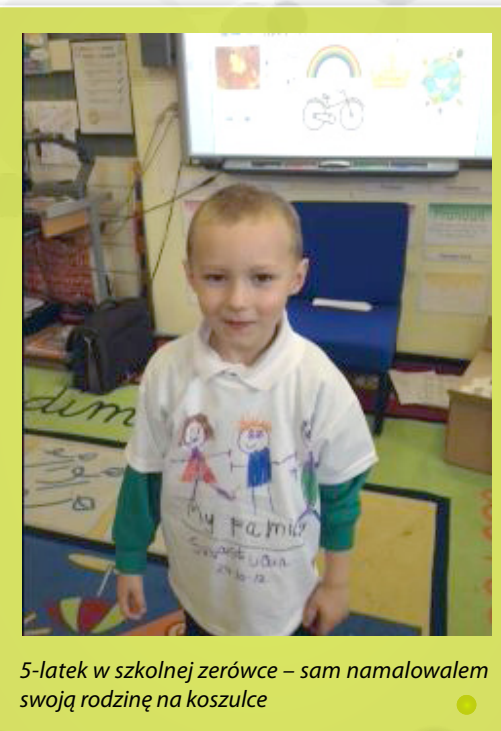
Uchylono przepisy zobowiązujące organy nadzoru do popularyzowania dobrych praktyk oraz organizowania konferencji dla dyrektorów szkół i placówek.

Inne istotne zmiany

W rozporządzeniu zdefiniowano pojęcie „monitorowanie”, przez które należy rozumieć działanie prowadzone w szkole/placówce, obejmujące zbieranie i analizę informacji o działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej jej działalności statutowej. Zmieniono częściowo termin sporządzenia protokołu kontroli. Od dziś kontrolujący sporządza protokół kontroli w terminie trzech dni roboczych od dnia zakończenia czynności w ramach kontroli planowej w szkole/placówce. W przypadku kontroli doraźnej jest to nadal siedem dni roboczych od dnia zakończenia czynności kontrolnych. W protokole kontroli będzie zawarty termin realizacji zaleceń pokontrolnych.

Wartości i filozofie edukacyjne zdefiniowane w wymaganiach

Ponieważ rozwój cywilizacyjny jest bardzo dynamiczny, także szkoły/placówki muszą ustawicznie reagować na zachodzące ▶

5-latek w szkolnej zerówce – sam namalowałem swoją rodzinę na koszulce

zmiany. W związku z powyższym również „(...) lista wymagań nie może być uznana za skończoną i niezmienną. Konieczna jest ciągła refleksja i dyskusja wszystkich zainteresowanych o tym, co dla uczniów jest najważniejsze i jak szkoła może to im zapewnić” (Mazurkiewicz, 2011).

Wskazane w załączniku do rozporządzenia MEN z 10 maja 2013 r. wymagania państwa wobec szkół/placówek, wraz z opisem charakterystyk każdego z nich na poziomach D i B, zostały doprecyzowane lub sformułowane na nowo. Mazurkiewicz twierdzi, że wymagania należy traktować jako wyzwania, których realizacja służy rozwojowi społeczeństwa wiedzy, pomaga promować ideę uczenia się przez całe życie, zachęca do współpracy i naukowego podejścia do rozwiązywania problemów.

Wymagania zachęcają do nowoczesnego spojrzenia na edukację jako proces decydujący o kapitale ludzkim i wskazują prozrojowe zadania cywilizacyjne. To nie są biurokratyczne zalecenia, a bardzo oszczędnie zdefiniowane, zalecane kierunki działań szkoły (Mazurkiewicz, 2012). Warto zastanowić się więc, co jest wartością poszczególnych wymagań, na jakich obszarach pracy szkoły/placówki się one koncentrują. Bez ich właściwego zrozumienia trudno będzie

bowiem o twórczą refleksję kadry pedagogicznej szkoły/placówki nad wartością prowadzonych działań oraz podejmowanie decyzji związanych z podnoszeniem jakości pracy, wynikających z dążenia do realizacji wymagań na wyższym poziomie.

„Wymagania (...) wskazują strategiczne i priorytetowe kierunki działań, które wiążą się z wyzwaniami stojącymi przed współczesnymi społeczeństwami” (Mazurkiewicz, 2013). Spróbujmy dla przykładu przyjrzeć się istocie wymagań sformułowanych wobec szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych.

1. Szkoła lub placówka realizuje koncepcję pracy ukierunkowaną na rozwój uczniów

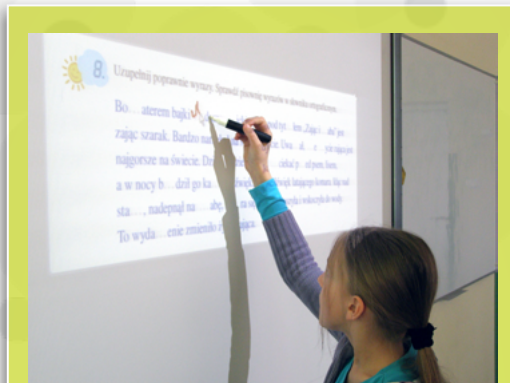
Z rozporządzenia wynika, że każda szkoła/placówka oświatowa powinna posiadać i realizować koncepcję pracy ukierunkowaną na rozwój uczniów. Koncepcję, czyli jakiś ogólnie zarysowany plan działania, który powinien – jak to określa Danuta Elsner, „odgrywać rolę drogowskazu” (Elsner, 2010). W stale ewoluującej rzeczywistości współczesnego świata szkoła powinna dbać o indywidualny rozwój uczniów, rozwijać umiejętność dalszego zmieniania tego świata, tworzyć system wiedzy niezbędny do rozwiązywania jego różnorodnych pro-

blemów. Istotą kształcenia powinna stać się umiejętność uczenia się – uczniów, ale również innych członków społeczności szkolnej. Cała koncepcja pracy szkoły musi być więc oparta na przemyślanej strategii. Nie może być to „działanie nawykowe”.

Co jest istotne w tym wymaganiu? Przede wszystkim przyjęta przez radę pedagogiczną własna koncepcja pracy musi być adekwatna do potrzeb uczniów, powszechnie znana uczniom i rodzicom oraz przez nich zaakceptowana. Wskazane jest też, by realizowane w szkole/placówce działania były spójne z koncepcją. Na poziomie wysokim zwracamy uwagę na partycypację uczniów i rodziców w jej przygotowywaniu, modyfikowaniu i realizowaniu. Ważne jest przy tym, czy udział rodziców i uczniów w działaniach wykracza poza minimum opisane prawem.

2. Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się

W każdej szkole/placówce organizacja procesów edukacyjnych powinna sprzyjać uczeniu się. „Uczenie się uczniów jest najważniejszym procesem w szkole i dlatego powinno znaleźć centralne miejsce w każdej ewaluacji pracy szkoły. Uczenie się uczniów zależy w dużym stopniu od organizacji procesu nauczania, który powinien być pro-

SP 12 w Białymstoku – lekcja z wykorzystaniem tablicy interaktywnej

▶ wadzony zgodnie z dorobkiem wiedzy na temat uczenia się” (Sterna, Strzemieczny, 2012).

Wszystkie przebiegające w szkole/placówce procesy edukacyjne powinny być podporządkowane jak najpełniejszemu rozwojowi ucznia i bazować na współczesnym dorobku wiedzy pedagogicznej. Od ich organizacji zależy w dużym stopniu efektywność uczenia się uczniów. Uczeń w szkole nie tylko powinien nabywać wiedzy i umiejętności, lecz także być współautorem procesu uczenia się, brać za niego odpowiedzialność, rozumieć wartość uczenia się przez całe życie, planować swój indywidualny rozwój. Uczniowie muszą znać cele uczenia się, formułowane wobec nich oczekiwania, a także otrzymywać pełną informację zwrotną na temat postępu, jaki dokonuje się w ich indywidualnym rozwoju. Tylko pozytywne nastawienie ucznia do szkoły i tego, co się w niej dzieje, daje szansę sukcesu oraz przekonanie, że nauka jest interesująca i warto się uczyć.

W tym wymaganiu istotna jest adekwatność zaplanowanych i realizowanych procesów edukacyjnych do potrzeb ucznia (grupy, oddziału) oraz powszechność znajomości wśród uczniów celów uczenia się i formułowanych oczekiwań.

Warto przy tym zwrócić uwagę, że prowadzone przez nauczycieli działania tworzące atmosferę sprzyjającą uczeniu się, motywujące uczniów do aktywnego uczenia się, wspierające ich w trudnych sytuacjach oraz informujące o postępach w nauce nie mogą być incydentalne, lecz muszą być powszechne. Aby szkoła/placówka mogła osiągnąć wysoki poziom spełnienia tego wymagania, musi tak zorganizować procesy edukacyjne, by uczniowie mieli możliwość powiązania ze sobą i wykorzystania różnych dziedzin wiedzy oraz by uczyli się od siebie nawzajem. Powinni mieć też wpływ na organizację i przebieg procesu uczenia się. Należy też pamiętać, że wdrażane w szkole nowatorskie rozwiązania nie są wartością samą w sobie. Winny być one adekwatne do potrzeb uczniów oraz służyć ich rozwojowi.

3. Uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej

Jednym z podstawowych celów kształcenia jest nabywanie przez wszystkich uczących się wiedzy i umiejętności określonych w podstawie programowej, będących gwarancją ich indywidualnego i społecznego rozwoju. Zadaniem szkoły jest wyposażenie uczniów w wiedzę i umiejętności umożliwiające im odniesienie sukcesu na kolej-

nym etapie kształcenia i rynku pracy oraz przygotowującą ich do pełnienia różnych ról społecznych w dorosłym życiu. Wymaganie to wskazuje rolę przemyślanej oferty edukacyjnej w podnoszeniu jakości pracy szkoły.

Wartością tego wymagania jest następstwo zadań stawianych szkołom w kolejnych etapach edukacyjnych. W podstawie programowej znajdują się zapisy, które obligują nauczycieli do odwoływania się w trakcie realizacji procesu do umiejętności i wiedzy, które uczeń zdobył w poprzednich etapach edukacyjnych.

Należy więc zwracać uwagę na adekwatność procesów edukacyjnych do osiągnięć uczniów w poprzednim etapie edukacyjnym oraz ich spójność z zalecanymi warunkami i sposobami realizacji podstawy programowej. Wartość ma też powszechne monitorowanie i diagnozowanie osiągnięć uczniów oraz wdrażanie wniosków z analiz. Na wysokim poziomie spełnienia wymagania istotna jest skuteczność wdrażanych wniosków, przejawiająca się wzrostem efektów uczenia się oraz osiąganiem przez uczniów różnorodnych sukcesów edukacyjnych. Ważne jest też, by podejmowane w tym zakresie działania szkoły przygotowały uczniów do kolejnych etapów kształcenia i/lub funkcjonowania na rynku pracy. ▶

SP 12 w Białymstoku – jęz. polski z mapą myśli iMAINDMAP

SP 12 w Białymstoku – lekcja jęz. polskiego – kleksografia w oparciu o Akademię Pana Kleksa

4. Uczniowie są aktywni

„Żadna szkoła nie może dobrze funkcjonować bez aktywności uczniów, podobnie jak demokracja – bez uczestnictwa obywateli. Ale kompetencji społecznych i obywatelskich nie da się zdobyć, słuchając, gdy o nich mówi nauczycielka czy nauczyciel. Aby je w sobie wykształcić, trzeba naprawdę coś robić – samodzielnie, w małych zespołach, z całą klasą, z uczniami z innych klas. To w szkole młodzi ludzie uczą się współdziałania, planowania zadań i odpowiedzialności za ich wykonanie. To właśnie szkoła stanowi główną scenę życia publicznego, gdzie mogą przygotować się do obywatelskich ról, które wszyscy (bez wyjątku!) będą w mniejszym lub większym zakresie pełnić (Pacewicz, 2012)”. Rozbudzenie aktywności uczniów powinno stwarzać im możliwość pełnego rozwoju kompetencji kluczowych i wdrażać do ustawicznego uczenia się.

Ważna w tym wymaganiu jest przede wszystkim powszechność zaangażowania uczniów w zajęcia prowadzone w szkole lub placówce, ale też powszechność działań nauczycieli mających na celu zachęcenie każdego ucznia do podejmowania różnorodnych aktywności. Na poziomie wysokim wymagania te spełniają szkoły, w których uczniowie nie tylko są aktywnymi uczestnikami organizowanych zajęć, lecz także sami

inicjują i realizują działania na rzecz własnego rozwoju, rozwoju szkoły, a także rozwoju społeczności lokalnej. Istotne jest przy tym, by działania te były różnorodne, w różnych obszarach (sport i rekreacja, nauka, sztuka, aktywność społeczna/obywatelska, inne). Ważne jest też, by inicjowało je nie tylko kilku aktywistów, lecz by były to działania powszechne oraz angażujące innych uczniów.

5. Respektowane są normy społeczne

Bezpieczeństwo każdego ucznia w szkole jest znakiem, że dana szkoła właściwie realizuje swoje zadania i jest postrzegana jako przyjazna dziecku. Dlatego to wymagania ma tak ważne znaczenie. Aby szkoła okazała się skuteczna w kształtowaniu pożądanych społecznie postaw oraz respektowaniu norm współżycia społecznego, konieczne jest współdziałanie wszystkich funkcjonujących w niej podmiotów. Niezbędne jest również, by wszystkich (uczniów, nauczycieli, rodziców, personel szkolny oraz kadre zarządzającą) obowiązywały te same zasady współżycia społecznego.

W wymaganiu na poziomie podstawowym ważna jest przede wszystkim powszechność poczucia bezpieczeństwa wśród uczniów, świadcząca tym samym o skuteczności działań podejmowanych w szkole. Niezbędna

jest też współpraca uczniów w realizacji podejmowanych przez samorząd uczniowski działań wychowawczych, a także powszechność udziału uczniów w realizacji tych przedsięwzięć. Na poziomie wysokim istotna jest systemowość przyjętych rozwiązań rozumiana jako celowe działania na poziomie całej instytucji. Od szkoły oczekuje się systematycznego analizowania podejmowanych działań wychowawczych, oceniania ich skuteczności i – w razie potrzeb – ich modyfikowania. Charakterystyka mówi też o konieczności uczestnictwa uczniów i rodziców podczas analiz i modyfikacji działań wychowawczych.

6. Szkoła lub placówka wspomaga rozwój uczniów, uwzględniając ich indywidualną sytuację

Każdy uczeń to indywidualna osobowość o specyficznych zdolnościach, możliwościach psychofizycznych, preferencjach, potrzebach, Proces uczenia się jest zależny nie tylko od indywidualnych możliwości i zdolności uczniów. Duży wpływ odgrywa też często sytuacja rodzinna i środowisko ucznia. W wymaganiu tym zwracamy uwagę przede wszystkim na to, czy szkoła posiada pełną świadomość czynników determinujących proces uczenia się (możliwości psychofizycznych, potrzeb rozwojowych, sposobów ▶

SP 12 w Białymstoku – lekcja jęz. polskiego – kleksografia; robimy wspólną pracę

uczenia się oraz sytuacji społecznej każdego ucznia), czy je diagnozuje u wszystkich swoich uczniów. Istotna jest też systemowość prowadzonej diagnozy. Czy wykorzystuje je w swojej pracy, czyli uwzględnia przy podejmowaniu działań tak, aby zachować zasadę indywidualizacji procesu edukacji w odniesieniu do każdego ucznia, którą Krzysztof Konarzewski definiuje jako „dostosowanie oddziaływań dydaktycznych i wychowawczych do indywidualnych cech ucznia, w celu zbliżenia jego osiągnięć edukacyjnych do indywidualnego maksimum” (Konarzewski, 2012).

W wymaganiu na poziomie podstawowym znalazła się też konieczność realizacji w szkole działań antydyskryminacyjnych, obejmujących całą społeczność szkoły. Jest to nowe wymaganie wobec szkół. Keathlen Lynch twierdzi, że system edukacyjny reprodukuje nierówność społeczną oraz utwierdza nierówności ze względu na płeć, niepełnosprawności, rasę, seksualność i wiek (Lynch, 2012). Przy analizie realizacji tego obszaru badawczego istotne jest, by podejmowane w szkole działania były adekwatne do jej specyfiki. Na wysokim poziomie spełnienia tego wymagania realizowane działania muszą być adekwatne do zdiagnozowanych potrzeb i/lub sytuacji uczniów oraz oczekiwań rodziców. Indywidualizowanymi działaniami

mi objęci powinni być wszyscy uczniowie. Pamiętajmy, że „Wyrównywanie szans edukacyjnych to niekoniecznie uplasowanie się absolwentów szkoły w renomowanych szkołach średnich i wyższych uczelniach. To raczej stworzenie warunków do urzeczywistnienia aspiracji edukacyjnych każdego ucznia” (Pluta, Trzaska, 2012).

7. Nauczyciele współpracują przy planowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych

W roku 1998 w ramach prac realizowanych przez OECD stwierdzono, że „dobry nauczyciel to zdolności organizacyjne i współpraca. Profesjonalizm nauczyciela nie może być dłużej uważany za zindywidualizowany zestaw kompetencji, ale powinien funkcjonować jako część organizacji szkolnej” (Bartkowiak, Kowaluk, Samujło, 2007). Jak mówi Stefan Wlazło, jakość pracy szkoły to nie jest suma pracy poszczególnych nauczycieli. To rozwój szkoły jako instytucji, ukierunkowany na wielokierunkowe rozwijanie edukacyjne uczniów. Działania nauczycieli muszą być więc sprzężone. Ponadto, jeżeli w podstawie programowej zapisana jest umiejętność działania zespołowego, by móc nauczyć tego uczniów, samemu powinno się tę umiejętność opanować (Wlazło, 2011).

Ważne w tym wymaganiu jest, czy współpraca nauczycieli (w tym pracujących w jednym oddziale) w organizowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych oraz wspólnym wprowadzaniu zmian do realizowanego procesu edukacyjnego jest powszechna. Na wysokim poziomie spełnienia wymagania oczekuje się ponadto wspólnego (i przy tym skutecznego) rozwiązywania problemów oraz doskonalenia metod i form pracy zespołowej oraz powszechnej wzajemnej pomocy w prowadzeniu ewaluacji pracy własnej.

8. Promowana jest wartość edukacji

Jednym z priorytetów współczesnej szkoły jest promowanie wśród uczniów wartości uczenia się. Człowiek musi bowiem ciągle rozwijać swoje umiejętności i kompetencje, by móc zrozumieć zmiany zachodzące w dzisiejszej rzeczywistości, móc sprostać oczekiwaniom i wymaganiom stawianym przez współczesny świat. Szkoła powinna więc z jednej strony uświadomić im konieczność uczenia się przez całe życie, z drugiej zaś przekonać ich, że nauka jest pasjonująca, ciekawa. Jak powiedział Albert Einstein, „Nauka w szkołach powinna być prowadzona w taki sposób, aby uczniowie uważali ją za cenny dar, a nie za ciężki obowiązek”. Promowanie wartości edukacji to liczne działania ▶

SP 12 w Białymstoku – lekcja jęz. polskiego w kl. IV – kleksografia w oparciu o Akademię Pana Kleksa

► szkoły, które nie tylko pozwolą uczniom zdobyć określony zasób wiedzy i umiejętności, lecz także przygotowują ich do ustawicznego uczenia się.

Każda szkoła lub placówka powinna podejmować działania kształtujące pozytywny klimat sprzyjający uczeniu się oraz postawę uczenia się przez całe życie. Działania te powinny być adresowane zarówno do uczniów, jak i nauczycieli. W szkołach spełniających to wymaganie na poziomie wysokim do promowania wartości edukacji systemowo wykorzystuje się informacje o losach absolwentów. Prowadzone działania są planowane i celowe (nieincydentalne), angażujące zespoły nauczycieli, ale również różnorodnych przedstawicieli lokalnej społeczności.

9. Rodzice są partnerami szkoły lub placówki

Skuteczna realizacja celów w procesie edukacyjnym wymaga współdziałania wszystkich podmiotów z nim związanych, w tym również rodziców. Dobra współpraca szkoły z rodzicami jest niezbędnym elementem gwarantującym spójność działań dydaktyczno-wychowawczych, a tym samym zwiększającym ich efektywność. Kontakty z rodzicami są też okazją do poznania ich

oczekiwań i potrzeb wobec szkoły, a co za tym idzie – umożliwiają dostosowanie do nich własnej oferty.

Niezbędnym elementem partycypacji rodziców w życiu szkoły jest zapraszanie ich do współdecydowania. „Większe zmiany wprowadzane w szkole powinny być nie tylko konsultowane z rodzicami, ale także wypracowywane przy ich współudziale. Im większy udział rodziców w decyzjach szkoły, tym większe jest ich zaangażowanie w pracę na jej rzecz. Szkoła nie jawi się wtedy jako coś obcego, tylko jest traktowana jako wspólne dobro, a rodzice nie stają się tylko wymagającymi klientami, lecz po prostu częścią społeczności tworzącej tę instytucję” (Bobula, 2011).

Warunkiem spełnienia tego wymagania na poziomie podstawowym są systemowe i celowe działania zapewniające zbieranie i uwzględnianie opinii rodziców w procesie podejmowania decyzji. Rodzice powinni współuczestniczyć w procesach decyzyjnych i realizowanych w szkole działaniach. Należy też pamiętać, że współpraca ta powinna być adekwatna do potrzeb rozwojowych dzieci. Na wysokim poziomie spełnienia tego wymagania rodzice są zaangażowani w zgłaszanie inicjatyw na rzecz rozwoju uczniów oraz szkoły, zaś szkoła jest na nie otwarta.

10. Zasoby szkoły lub placówki oraz środowiska są wykorzystywane na rzecz wzajemnego rozwoju

Głównym zadaniem procesu edukacyjnego jest wszechstronny i pełny rozwój każdego ucznia. Szkoła powinna więc zrobić wszystko, by ten rozwój ten jak najlepiej wspierać. Jeśli kierujący pracą szkoły ma tę wartość w centrum uwagi podczas planowania, organizowania i realizowania różnych działań, to prędzej czy później dostrzeże potrzebę wyjścia poza szkołę w poszukiwaniu zasobów pozwalających pełniej wspierać wysiłki zmierzające do zapewnienia optymalnych warunków do wszechstronnego rozwoju indywidualnego wszystkich uczniów (Dorczak, 2011). Nie sposób bowiem wyobrazić sobie dziś funkcjonowania szkoły w całkowitej izolacji od różnorodnych organizacji działających w jej środowisku lokalnym.

Istota tego wymagania to występowanie wzajemnego rozwoju, odniesienie korzyści wzajemnych, czyli zarówno dla szkoły, jak i współpracujących podmiotów. W wymaganiu ważne jest przede wszystkim rozpoznanie potrzeb i zasobów szkoły lub placówki oraz środowiska lokalnego i dopiero na tej podstawie podejmowanie inicjatyw na rzecz wzajemnego rozwoju. Działania muszą bowiem być adekwatne do zdiagnozowanych potrzeb. Wartością jest też systematyczność ►

SP 12 w Białymstoku – lekcja jęz. polskiego w kl. IV – zbiorowy efekt naszej pracy

▶ podejmowanych przez szkołę we współpracy z instytucjami i organizacjami środowiska lokalnego działań. Nie powinny być to działania incydentalne. Na poziomie wysokim poszukujemy ich celowości oraz korzyści odnoszonych przez uczniów w różnych obszarach ich rozwoju (kształcenie, wychowanie, rozwój społeczny, emocjonalny). Ważne jest ponadto, jakie korzyści odnosi środowisko ze współpracy ze szkołą, a szkoła – ze współpracy z instytucjami lokalnego środowiska. Wzajemność obustronnych korzyści jest podstawą wysokiego poziomu spełnienia wymagania.

11. Szkoła lub placówka, organizując procesy edukacyjne, uwzględnia wnioski z analizy wyników sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych

Analiza skuteczności podejmowanych działań jest jednym z warunków podnoszenia jakości kształcenia i poprawy efektywności wszelkich działań w tym zakresie. Każda szkoła, podczas organizowania procesów edukacyjnych, powinna analizować dane pochodzące z różnych źródeł. Kluczową sprawą, a zarazem istotą tego wymagania, nie jest jednak sama analiza, lecz wykorzy-

stanie sformułowanych w jej wyniku wniosków i rekomendacji. Stąd już na poziomie podstawowym wymaga się od szkół planowania i podejmowania na ich podstawie działań. Ważna jest ponadto znajomość tych wniosków przez nauczycieli oraz powszechność ich wykorzystywania w działaniach. Na wysokim poziomie spełnienia wymagania oczekuje się wykorzystania przez szkołę wyników badań zewnętrznych, co oznacza, że powinny być one impulsem do działania. Natomiast wszelkie prowadzone w szkole badania wewnętrzne powinny być użyteczne, czyli adekwatne do jej potrzeb.

12. Zarządzanie szkołą lub placówką służy jej rozwojowi

Jakość pracy szkoły w dużej mierze zależy od efektywności zarządzania. Mazurkiewicz zwraca uwagę, że zarządzając procesem kształcenia i wychowania, zarządza się zmianą, dlatego jednym z podstawowych punktów w procesie usprawniania systemu edukacyjnego jest stwierdzenie, że szkoła może się stać źródłem zmiany społecznej. Ważne jest, żeby osoby odpowiedzialne za proces przywództwa edukacyjnego były świadome tego, jak wiele różnych elementów składa się na końcowy rezultat funkcjonowania instytucji i pracy grupy ludzi. Wyrobienie tego rodzaju świadomości to

moment, w którym można rozpocząć pracę nad doskonaleniem potencjału przywódczego zarówno jednostki, jak i grupy (Mazurkiewicz, 2011b).

Jednym z ważniejszych zadań dyrektora jest sprawowanie nadzoru pedagogicznego. Efektem sprawowanego nadzoru powinny być wnioski, które w procesie zarządzania staną się bodźcem do podejmowania działań służących rozwojowi szkoły lub placówki. Zadaniem dyrektora jest też stworzenie warunków do indywidualnej i zespołowej pracy nauczycieli. Dyrektor inspirować oraz współdziałać z nauczycielami w różnych sprawach dotyczących szkoły (w tym w prowadzeniu ewaluacji wewnętrznej). Ważna jest tu powszechność udziału nauczycieli w pracy zespołowej, działaniach ewaluacyjnych oraz inicjatywach z zakresu doskonalenia zawodowego. Istotny w wymaganiu jest też wpływ społeczności szkolnej (nauczycieli, rodziców, uczniów) na procesy decyzyjne.

Na wysokim poziomie spełnienia wymagania sprawowany przez dyrektora nadzór powinien prowadzić do podejmowania nowatorskich działań, innowacji i eksperymentów. Proces decyzyjny dotyczący szkoły powinien być demokratyczny – powinni brać w nim również udział wszyscy nauczyciele, inni pracownicy szkoły, rodzice oraz uczni-

SP 12 w Białymstoku – lekcja matematyki – zajęcia z komputerem MATLADIA

► wie. Obowiązkiem dyrektora jest ponadto podejmowanie skutecznych działań zapewniających szkole lub placówce wspomaganie zewnętrzne, adekwatne do jej potrzeb.

Na zakończenie

Zmiany wprowadzone nowelizacją mają przyczynić się do zwiększenia efektywności nadzoru pedagogicznego. Aby tak się stało, wszyscy (pracownicy nadzoru peda-

gogicznego, ale również pracownicy szkół i placówek oświatowych) powinni być przygotowani do tych zmian. Przede wszystkim powinni wiedzieć, co ulega zmianie. Należy też pamiętać, że „Jeżeli szkoły i dyrektorzy oraz nauczyciele nie podejmą dosyć prostego działania polegającego na:

1. refleksji i próbie zrozumienia wymagań,
2. dostosowaniu ich do kontekstu szkoły, w której się pracuje i przygotowaniu adekwatnych celów,

3. zaplanowaniu sposobów ich realizacji oraz
4. działaniu dla ich realizacji, to prowadzenie ewaluacji w takiej szkole w niczym nie pomoże. Aby sprawdzić, jak dobrze radzimy sobie z rozwiązywaniem danego problemu, musimy wcześniej podjąć próbę jego rozwiązania” (Mazurkiewicz, 2011a).

Jolanta Lenkiewicz-Broda

Bibliografia

Bartkowiak Z., Kowaluk M., Samujło M. (red.), (2007), *Nauczyciel kompetentny. Teraźniejszość i przyszłość*, Lublin: UMCS. | Bobula S., (2011), *Rodzice partnerami szkoły. Partnerstwo, czyli co?* [w:] Mazurkiewicz G. (red.), *Jakość edukacji. Różnorodne perspektywy*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. | Dorczak R., (2011), *Modele współpracy szkoły z organizacjami w środowisku lokalnym*, [w:] Mazurkiewicz G. (red.), *Jakość edukacji. Różnorodne perspektywy*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. | Elsner D., (2010), *Koncepcja pracy szkoły. Nowe rozwiązania dla starych problemów. Tekst konferencji „Jakość edukacji”, Kraków*. | Konarzewski K., (2012), *Perspektywa indywidualizacji kształcenia*, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych. | Lynch K., (2012), *Oświata jako miejsce zmiany: ramy promocji równości i przeciwdziałania niesprawiedliwości*, [w:] *Jak być jeszcze lepszym? Ewaluacja w edukacji*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. | Mazurkiewicz G., (2011a), *Jakość edukacji: społeczne oczekiwania, polityczne decyzje i praktyczne implementacje*, [w:] tegoż, *Jakość edukacji. Różnorodne perspektywy*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. | Mazurkiewicz G., (2011b), *Przywództwo edukacyjne: kierunki myślenia o roli dyrektora*, Mazurkiewicz G. (red.), *Jakość edukacji. Różnorodne perspektywy*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. | Mazurkiewicz G., (2012), *Ewaluacja w nadzorze pedagogicznym: zasady i wartości*, [w:] tegoż, *Jak być jeszcze lepszym? Ewaluacja w edukacji*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. | Mazurkiewicz G., (2013), *List do Dyrektorów Szkół i Nauczycieli*. | MEN, (2009), *Załącznik do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 października 2009 roku w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. 2009 nr 168, poz. 1324). | MEN, (2013), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. 2013 nr 0, poz. 560). | Pacewicz A., (2012), *Aktywni uczniowie – szansa i wyzwanie dla szkoły*, [w:] Mazurkiewicz G. (red.), *Jakość edukacji. Różnorodne perspektywy*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. | Pluta K., Trzaska L., (2012), *Wyrównywanie szans edukacyjnych. Dlaczego należy tego oczekiwać od szkół?*, [w:] Mazurkiewicz G. (red.), *Jakość edukacji. Różnorodne perspektywy*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. | Sterna D., Strzemieczny J., (2012), *Organizacja procesów edukacyjnych dla uczenia się*, [w:] Mazurkiewicz G. (red.), *Jakość edukacji. Różnorodne perspektywy*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. | Wlazło J.S., (2011), *Działanie zespołowe nauczycieli i kształtowanie kompetencji uczniów w działaniu zespołowym*, [w:] Mazurkiewicz G. (red.), *Jakość edukacji. Różnorodne perspektywy*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

**Jolanta
Lenkiewicz-Broda**

Z wykształcenia magister pedagogiki w zakresie nauczania początkowego. Posiada dodatkowe kwalifikacje z oligofrenopedagogiki i pedagogiki resocjalizacyjnej. Ekspert ds. awansu zawodowego nauczycieli. Od 14 lat pracuje w Kuratorium Oświaty w Białymstoku, od 2010 r. wizytator ds. ewaluacji. Posiada też prawie trzyletnie doświadczenie na stanowisku wizytatora placówek resocjalizacyjnych nadzorowanych przez Ministra Sprawiedliwości. Związana z oświatą od 30 lat.

Od 2010 r. współpracuje z zespołem realizującym projekt Program Wzmocnienia Efektywności Systemu Nadzoru Pedagogicznego i Jakości Pracy Szkoły (m.in. praca nad doskonaleniem i modyfikacją metodologii badań ewaluacyjnych, analizą i doskonaleniem wymagań i narzędzi badawczych, analizą i interpretacją wyników).

Autorka publikacji dotyczących m.in. mierzenia jakości pracy poradni psychologiczno-pedagogicznej, ewaluacji szkół i placówek oświatowych, oraz wielu artykułów w prasie oświatowej.

Aktywnie działa na rzecz osób niepełnosprawnych. Od 2005 r. pełni funkcję Prezesa Olimpiad Specjalnych Polska – Podlaskie. Jest wieloletnim instruktorem Nieprzetargu Szklaku.

Konkurs *Normalizacja i ja*

Polski Komitet Normalizacyjny oraz Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej organizują w roku szkolnym 2013/2014 II edycję ogólnopolskiego konkursu *Normalizacja i ja* skierowanego do uczniów i nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych wszelkich typów oraz z placówek doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Celem konkursu jest wzrost świadomości o znaczeniu normalizacji w życiu codziennym oraz w osiągnięciu sukcesu ekonomicznego, a także przygotowanie specjalistów do wykorzystywania rozwiązań normalizacyjnych w praktyce zawodowej. Istotną jest również realizacja zaleceń Unii Europejskiej w zakresie rozpowszechniania wiedzy normalizacyjnej i uświadomienie, że dzięki niej

życie staje się bardziej komfortowe i bezpieczne.

Zadanie konkursowe dla uczniów w kategorii „Esej” polega na napisaniu opracowania na temat „Normalizacja jest dla nas i wokół nas”, w kategorii „Grafika” – na stworzeniu na ten sam temat pracy plastycznej wykonanej dowolną techniką w formacie A4. Natomiast zadaniem nauczycieli jest napisanie scenariusza lekcji „Normalizacja. Dlaczego uczeń musi o niej wiedzieć?”. Na najlepszych autorów czekają cenne nagrody rzeczowe.

Konkurs potrwa od 27 września br. do 17 stycznia 2014 r. Do 10 stycznia 2014 r. poprzez [formularz](#) należy zarejestrować swój udział w konkursie. Prace można nadsyłać [mailowo](#)

lub listownie na adres Polskiego Komitetu Normalizacyjnego. Wyniki konkursu zostaną opublikowane na stronie internetowej PKN w lutym 2014 r.

Patronat nad konkursem objęli: Minister Edukacji Narodowej, Polski Komitet ds. UNESCO oraz Mazowiecki i Podkarpacki Kurator Oświaty. Patroni medialni: „Przegląd Techniczny”, miesięczniki „Perspektywy”, „Edukacja i Dialog”, portale: Interklasa.pl, Edukacja.net, Edu.info.pl, Eid.edu.pl.

[Więcej o konkursie](#)

Kontakt:
e-mail: pknkonkurs@pkn.pl,
tel.: 22 556 76 39, 22 556 74 77